

การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบ
ประชาธิปไตยสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอบางกรวย
จังหวัดนนทบุรี*

BUDDHADHAMMA APPLICATION FOR PROMOTING SECONDARY
STUDENT'S DEMOCRATIC CITIZENSHIP AT BANG KRUAU DISTRICT
IN NONTHABURI PROVINCE

พระครูวิโรจน์กาญจนเขต (นัทฤต ปทุมมารัชเชปณ), เตมศักดิ์ ทองอินทร์, สุรพล สุธะพรหม

Phrakruwirojkanchanakhet (Nuttakrit Pathummaratchepun), Termsak Thong-In,

Surapon Suyaprom

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: phraudomsitthinayok.mal@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี 2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี 3. นำเสนอการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง 291 คน สถิติที่ใช้คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการถดถอยพหุคูณ การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 10 รูปหรือคน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายและพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$, S.D. = 0.83) 2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี คือ การglomเกลตาทางการเมือง และหลักาวนา 4 และทั้งสองปัจจัยมีอิทธิพลต่อความเป็น

*Received May 16, 2025; Revised June 11, 2025; Accepted June 21, 2025

พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยร้อยละ 72.5 และอิทธิพลจากปัจจัยอื่นร้อยละ 27.5 3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย พบว่า การส่งเสริมการสร้างพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตย สถาบันต่าง ๆ มีบทบาทสำคัญ นอกจากนั้น หลักอริยสัจ 4 กายอริยสัจ ส่งเสริมวินัยผ่านกิจกรรมจิตอาสา เพื่อปลูกฝังความรับผิดชอบและการเคารพกติกาสังคม สีสอริยสัจ พัฒนาพฤติกรรมผ่านสถานศึกษา เสวนาสังคม เสริมจริยธรรมและการเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง จิตอริยสัจ ผูกสดี สมมติเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สร้างสรรค์ และปัญญอริยสัจ ใช้หลักพุทธธรรม พัฒนาทักษะคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจอย่างมีเหตุผล

คำสำคัญ: การกล่อมเกลาทางการเมือง; ความเป็นพลเมือง; อริยสัจ 4

Abstract

Objectives of this article were: 1. To study the level of democratic citizenship for secondary school students at Bang Kruai District, Nonthaburi Province. 2. To study the factors affecting democratic citizenship for secondary school students at Bang Kruai District, Nonthaburi Province. 3. To present the application of Buddhist principles for promoting democratic citizenship for secondary school students at Bang Kruai District, Nonthaburi Province, conducted by the mixed research methods. The quantitative research, data were collected 291 samples with questionnaires. The statistics used were frequency, percentage, mean, standard deviation, and multiple regression. The qualitative research, data were collected by in-depth interviewing 10 key informants using the structured-in-depth-interview script. The data were analyzed by descriptive interpretation.

The research results were found that 1. The level of citizenship in a democratic regime was at a high level overall ($\bar{X} = 3.59$, S.D. = 0.83). 2. Factors affecting citizenship in a democratic regime for secondary school students at Bang Kruai District, Nonthaburi Province were political cultivation and Bhavana 4 principle. Both factors influenced citizenship in a democratic regime by 72.5 percent and influenced by other factors by 27.5 percent. 3. The application of Buddhist principles to promote citizenship in a democratic regime were

found that in promoting the creation of good citizens in a democratic society, various institutions played an important role. In addition, Bhavana 4, the four principles of development, Kaya-bhavana; physical development promoted discipline through volunteer activities, to instill responsibility and respect for social rules. Sila-Bhavana; moral development, developing behavior through student councils, social discussions, enhanced ethics and respect for different opinions. Citta-bhavana; mental development, practicing mindfulness, and meditation to enhance creative political participation. Panna-bhavana; wisdom development; using Buddhist principles to develop analytical thinking skills and make rational decisions.

Keywords: Political Socialization; Citizenship; Bavana 4

บทนำ

การกล่อมเกลາทางการเมือง (Political Socialization) เป็นกระบวนการที่บุคคลเรียนรู้และได้รับค่านิยม ความเชื่อ และพฤติกรรมทางการเมือง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการสร้างและพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตย โดยมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคล ตั้งแต่เยาว์จนจนถึงวัยผู้ใหญ่ กระบวนการนี้มักเกิดขึ้นในหลายบริบท ไม่ว่าจะเป็นในครอบครัว โรงเรียน กลุ่มเพื่อน สื่อมวลชน และสถาบันทางการเมือง กระบวนการกล่อมเกลาทางการเมืองมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมือง ความรู้สึกผูกพันกับประเทศชาติ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง (Almond & Verba, 1963) ในประเทศไทยการกล่อมเกลาทางการเมืองมีความสำคัญในการสร้างพลเมืองที่มีความรับผิดชอบและมีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตย โดยเฉพาะในบริบทของชุมชนที่มีวัฒนธรรมและประเพณีที่หลากหลาย ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง ซึ่งการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการกล่อมเกลาทางการเมืองในชุมชนจะช่วยให้เข้าใจถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาพลเมืองในประชาธิปไตยได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

ในบริบทของประเทศไทย การกล่อมเกลาทางการเมืองสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นผ่านการศึกษาในโรงเรียน กิจกรรมทางสังคม การรับสื่อ และการมีปฏิสัมพันธ์กับครอบครัวและกลุ่มเพื่อน แต่ละปัจจัยเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการสร้างทัศนคติและค่านิยมทางการเมืองของนักเรียน การเรียนรู้และการสร้างความเข้าใจ

ทางการเมืองในช่วงวัยรุ่นจึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในอนาคต ซึ่งการglomเกลตาทางการเมืองนั้นเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและมีผลกระทบยาวนานต่อพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลในสังคม การทำความเข้าใจถึงแหล่งที่มาและปัจจัยที่มีผลต่อการglomเกลตาจะช่วยให้สามารถพัฒนาแนวทางในการส่งเสริมการglomเกลตาทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย

การส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลต้องมุ่งเสริมให้เกิดกระบวนการอบรมglomเกลตาทางการเมืองให้เยาวชนและประชาชนในชาติเห็นพ้องหรือยอมรับในระบอบการปกครองของตน และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพลเมืองที่ดีที่รัฐมุ่งให้เกิดขึ้นเพื่อความสุข การglomเกลตาทางการเมืองส่งผลต่อการสร้างให้เยาวชนให้เป็นประชากรในสังคมที่มีคุณภาพ โดยการศึกษาการเปรียบเทียบตัวการที่ส่งผลต่อการglomเกลตาทางการเมืองจากสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันทางสังคมอื่นๆ เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของไทยจากเยาวชนในกลุ่มต่าง ๆ ย่อมทำให้เข้าใจถึงฐานที่มาและอิทธิพลที่สำคัญของตัวการในการglomเกลตาทางการเมืองที่สำคัญ ๆ ได้ดีขึ้น อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ในการคาดการณ์และแสวงหาแนวโน้มการglomเกลตาทางการเมืองเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองที่สอดคล้องการพัฒนาประชาธิปไตยของไทย (วัชรินทร์ ชาญศิลป์, 2562) การglomเกลตาทางการเมือง (Political Socialization) เป็นกระบวนการที่สำคัญในการสร้างทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคล ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อความเป็นพลเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา การเรียนรู้และการglomเกลตาทางการเมืองในช่วงวัยรุ่นมีความสำคัญเป็นพิเศษ เพราะเป็นช่วงเวลาที่บุคคลเริ่มพัฒนาความคิดอิสระและเริ่มสนใจในประเด็นทางการเมืองและสังคม (Chong & Druckman, 2007)

การศึกษความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี มีความสำคัญต่อการทำความเข้าใจปัจจัยและกระบวนการที่ส่งผลต่อเจตคติ ความรู้ และพฤติกรรมของนักเรียนในฐานะพลเมือง การวิจัยในประเด็นนี้จะช่วยกำหนดแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาความเป็นพลเมืองให้เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังมีประโยชน์ต่อการวางนโยบายและกลยุทธ์เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียนในกิจกรรมทางสังคมและการเมือง ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมให้เยาวชนเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ มีจิตสำนึกสาธารณะ และร่วมพัฒนาระบอบประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน ในยุคแห่งความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองอย่างรวดเร็ว การปลูกฝังความรู้ ความเข้าใจในสิทธิ หน้าที่ และบทบาทของตนตั้งแต่วัยเยาว์

จะช่วยสร้างรากฐานที่มั่นคงแก่ประชาธิปไตย และเสริมสร้างเสถียรภาพของสังคมโดยรวม ดังนั้น การพัฒนากระบวนการส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระดับโรงเรียนจึงเป็นภารกิจที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง

การวิจัยเรื่องการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี มีความสำคัญในการทำความเข้าใจถึงกระบวนการที่ส่งผลต่อการสร้างทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองของนักเรียน ผลการวิจัยจะช่วยให้ ครู ผู้ปกครอง และหน่วยงานทางการศึกษา สามารถพัฒนากลยุทธ์และแนวทางในการส่งเสริมการกล่อมเกลາทางการเมืองให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มพูนความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของการศึกษาและสิ่งแวดล้อมทางสังคมในการพัฒนาพลเมืองที่มีคุณภาพ และได้มีการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการกล่อมเกลາทางการเมืองทำให้เข้าใจถึงกระบวนการและวิธีการที่สามารถนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการพัฒนาทัศนคติทางการเมืองของนักเรียน ช่วยให้สามารถพัฒนากลยุทธ์และแนวทางที่เหมาะสมในการใช้หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมการกล่อมเกลາทางการเมือง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาพลเมืองที่มีคุณภาพและมีความรับผิดชอบในระบอบประชาธิปไตย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี
3. เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) การศึกษาภาคสนาม (Field Studies)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี จำนวนทั้งสิ้น 1,066 คน (โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) นนทบุรี, 2567)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง โดยได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 291 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane (Yamane, 1973) และเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิตามสัดส่วน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 10 คน ประกอบด้วย กลุ่มผู้ปฏิบัติงานหรือนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา 2 คน กลุ่มผู้ปฏิบัติงานหรือนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ 2 คน กลุ่มผู้นำชุมชน 1 คน กลุ่มบุคลากรทางการศึกษา 2 คน และกลุ่มผู้นำนักเรียน 3 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้าง ประกอบด้วยแบบสอบถามการกล่อมเกลากองการเมือง แบบสอบถามหลักภานา 4 และแบบสอบถามความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือ โดยการนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริงจำนวน 30 คน ได้ความเชื่อมั่นของเครื่องมือทั้งฉบับเท่ากับ .930

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่ผู้วิจัยสร้าง เพื่อศึกษาการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลโดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการจัดส่งและรับคืนเอกสารด้วยตนเองจากกลุ่มตัวอย่าง

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ 1. วิเคราะห์ข้อตกลงเบื้องต้นของการใช้สถิติวิเคราะห์ การถดถอยเชิงเส้นตรงพหุคูณ 2. วิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ด้วยสถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ความถี่ และร้อยละ 3. วิเคราะห์ระดับการกล่อมเกลากองการเมือง ระดับหลักภานา 4 และระดับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ด้วยสถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4. วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมือง

ในระบอบประชาธิปไตยด้วยสถิติเชิงอ้างอิงโดยใช้สถิติวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นตรง
พหุคูณ

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาแบบผสมของการกำหนดรหัสไว้ก่อนการวิเคราะห์กับการกำหนดรหัสเพิ่มเติมระหว่างการวิเคราะห์ เพื่อวิเคราะห์การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ระดับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี แสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ระดับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย	ผลการวิเคราะห์		ระดับ	อันดับ
	$\bar{X}$	SD		
1. ระดับการกล่อมเกล้าทางการเมือง				
1.1 ด้านสถาบันครอบครัว	3.39	0.95	ปานกลาง	3
1.2 ด้านสถาบันการศึกษา	4.10	0.89	มาก	1
1.3 ด้านกลุ่มเพื่อน	3.55	0.86	มาก	2
1.4 ด้านสื่อมวลชน	3.31	0.84	ปานกลาง	4
1.5 ด้านสถาบันทางการเมือง	3.21	0.89	ปานกลาง	5
รวม	3.51	0.89	มาก	
2. ระดับหลักภานา 4				
2.1 กายภานา พัฒนากาย	3.50	0.87	ปานกลาง	3
2.2 สีสภานา พัฒนาความประพฤติ	4.15	0.91	มาก	1
2.3 จิตภานา พัฒนาจิต	3.89	0.89	มาก	2
2.4 ปัญญาภานา พัฒนาปัญญา	3.46	0.64	ปานกลาง	4
รวม	3.75	0.90	มาก	
3. ระดับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย				
3.1 ด้านรับผิดชอบตนเองและพึ่งตนเองได้	3.53	0.83	มาก	5
3.2 ด้านเคารพหลักความเสมอภาค	3.34	0.75	ปานกลาง	6
3.3 ด้านเคารพความแตกต่าง	3.59	0.79	มาก	4
3.4 ด้านเคารพสิทธิผู้อื่น	3.68	0.86	มาก	2
3.5 ด้านเคารพกติกา	3.76	0.84	มาก	1
3.6 ด้านรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม	3.62	0.90	มาก	3
รวม	3.59	0.83	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับการกล่อมเกลາทางการเมือง พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$, $SD = 0.89$) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านสถาบันการศึกษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$, $SD = 0.89$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านสถาบันทางการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.21$, $SD = 0.99$) หลักภาวนา 4 พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.75$, $SD = 0.90$) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ สีสภาวนา พัฒนาการประพฤติ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$, $SD = 0.91$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ปัญญาภาวนา พัฒนาปัญญา อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.46$, $SD = 0.94$) ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$, $SD = 0.83$) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านเคารพกติกา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.76$, $SD = 0.84$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านเคารพหลักความเสมอภาค อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.34$, $SD = 0.75$)

2. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี แสดงในตารางที่ 2

ปัจจัยที่ส่งผล	b	SE _b	Beta	t	Sig.
(ค่าคงที่)	.583	.122	-	5.168	.000
การกล่อมเกลາทางการเมือง	.175	.052	.163	3.967	.000
หลักภาวนา 4	.627	.035	.674	15.708	.000

$R = .852$, $R^2 = .725$, Adjusted $R^2 = .723$, $SE_{est.} = .725$, $F = 298.310$, Sig. .000

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ด้วยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นตรงพหุคูณ พบว่า ปัจจัยการกล่อมเกลาทางการเมือง และปัจจัยหลักภาวนา 4 ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยทั้งสองปัจจัยส่งผลทางบวกต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย และสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ได้ร้อยละ 72.5 โดยที่ปัจจัยหลักภาวนา 4 ($b = .627$) ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยมากกว่าปัจจัยการกล่อมเกลาทางการเมือง ($b = .175$) โดยสามารถเขียนสมการถดถอยและสมการคะแนนมาตรฐานได้ ดังนี้

ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย = $0.583 + 0.175$ การกล่อมเกลาทางการเมือง** + 0.627 หลักภาวนา 4**

ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย = 0.163 การกล่อมเกลາทางการเมือง**
+ 0.674 หลักภวนา 4**

3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ตามหลักภวนา 4 ได้แก่ ภายภวนา ส่งเสริมวินัยและจิตสาธารณะผ่านกิจกรรมจิตอาสา ลูกเสือ และศึกษาดูงานองค์กรภาครัฐ เพื่อปลูกฝังความรับผิดชอบและการเคารพกติกา สังคม สีสภวนา พัฒนาพฤติกรรมผ่านสถานักเรียน เสวนาสังคม และการใช้โซเชียลมีเดียอย่างสร้างสรรค์ เสริมจริยธรรมและการเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง จิตภวนา ผูกสติ สมาธิ และการคิดวิเคราะห์ผ่านการสวดมนต์ อภิปรายข่าวสาร และบูรณาการคุณธรรม เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สร้างสรรค์ และปัญญาภวนา ใช้หลักพุทธธรรม เช่น กาลามสูตร และโยนิโสมนสิการ พัฒนาทักษะคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และสร้างสำนึกพลเมืองที่รอบรู้ การประยุกต์หลักภวนา 4 ช่วยให้นักเรียนมีวินัย จิตสาธารณะ ใช้เหตุผลในการแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในประชาธิปไตยอย่างรับผิดชอบ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการกล่อมเกลาทางการเมืองสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ผลการวิเคราะห์ข้อมูลภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุมาลี บุญเรือง (2564) เรื่อง การพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป พบว่า สถาบันการกล่อมเกลาทางการเมือง โดยเฉพาะสถาบันการศึกษา และกลุ่มเพื่อน มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังแนวคิดประชาธิปไตย ส่งเสริมให้เกิดความรู้ความเข้าใจและสนับสนุนการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองของเยาวชน กลุ่มเพื่อนมีส่วนกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและชักชวนกันออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และงานวิจัยของณฐมน หมวกฉิม (2564) เรื่อง การตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไปของไทย พบว่า สำหรับเยาวชน สถาบันครอบครัวไม่ได้มีอิทธิพลมากนักเมื่อเทียบกับสถาบันการศึกษา กลุ่มเพื่อน และสื่อโซเชียล ในการสร้างความตื่นตัวทางการเมือง ขณะที่สถาบันการศึกษาและกลุ่มเพื่อนอยู่ในระดับสูงกว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ตามหลักภวนา 4 พบว่า

ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสุชัยพัชรมงคล (2564) เรื่อง การพัฒนาศักยภาพของเยาวชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ด้วยหลักพุทธธรรม พบว่า การพัฒนาเยาวชนด้วยหลักภavana 4 ส่งผลต่อการกล่อมเกลாதงวินัยและคุณธรรม โดยเฉพาะศีลภavana ซึ่งเน้นเรื่องการพัฒนาวินัยในตนเอง ผ่านบทบาทของสถาบันสำคัญ ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน และสถาบันศาสนา ทั้งนี้สอดคล้องกับผลวิจัยของผู้วิจัยซึ่งพบว่า ศีลภavana มีค่าเฉลี่ยสูงสุด สะท้อนว่าการพัฒนาวินัยและพฤติกรรมที่ดีของนักเรียน เป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการกล่อมเกลาทงการเมืองให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศรีณัฏฐ์ สังข์สิงห์ (2567) เรื่อง การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในจังหวัดนครปฐม พบว่า ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนโดยรวมอยู่ในระดับมากเช่นกัน สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมีพื้นฐานด้านความตระหนักรู้และการปฏิบัติที่เอื้อต่อการเป็นพลเมืองที่ดี ด้านเคารพหลักความเสมอภาคอยู่ในระดับสูงที่สุด ในขณะที่ผลการวิจัยของผู้วิจัยกลับพบว่าด้านความเสมอภาคอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งอาจบ่งชี้ถึงปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมหรือพื้นฐานทางสังคมที่ต่างกัน

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ผลการวิเคราะห์สมการถดถอย พบว่า ทั้งสองปัจจัยนี้มีอิทธิพลต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีอิทธิพลรวมกันถึงร้อยละ 72.5 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกร) (2567) เรื่อง พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมการตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชน ในจังหวัดนนทบุรี พบว่า ปัจจัยการกล่อมเกลาทงการเมืองที่สำคัญ ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันเพื่อน สถาบันสื่อมวลชน และสถาบันทางการเมือง ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาการรับรู้และตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชน โดยเฉพาะการที่สถาบันการศึกษาและกลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลสูงสุดต่อการสร้างจิตสำนึกประชาธิปไตย และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสุชัยพัชรมงคล (2564) เรื่อง การพัฒนาศักยภาพของเยาวชนด้วยหลักพุทธธรรม พบว่า การบูรณาการหลักภavana 4 ช่วยพัฒนาเยาวชนให้พร้อมในการทำงานและดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่า หลักภavana 4 มีบทบาทสำคัญต่อการกล่อมเกลาทงการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษา โดยเฉพาะในด้านศีลภavana ซึ่งช่วยปลูกฝังวินัยและ

ความรับผิดชอบต่อสังคมให้แก่นักเรียน ทำให้พวกเขามีความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของตนเองในฐานะพลเมืองที่ดีในระบอบประชาธิปไตย นอกจากนี้จิตภavana ยังช่วยให้เยาวชนสามารถพัฒนาความสามารถในการตัดสินใจ มีสติ และมีจิตสำนึกที่ดีต่อส่วนรวม

3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ตามหลักภavana 4 ได้แก่ กายภavana มุ่งพัฒนาวินัยและจิตสาธารณะผ่านกิจกรรมจิตอาสา ลูกเสือ และศึกษาดูงานองค์กรภาครัฐ สीलภavana เน้นพฤติกรรมที่เหมาะสมผ่านสภานักเรียน เสวนาสังคม และการใช้สื่อออนไลน์อย่างสร้างสรรค์ จิตภavana ฝึกสติ สมาธิ และการคิดวิเคราะห์ผ่านการสวดมนต์ อภิปรายข่าว และกิจกรรมคุณธรรม ขณะที่ปัญญภavana พัฒนาทักษะคิดวิเคราะห์และตัดสินใจอย่างมีเหตุผลด้วยหลักกาลามสูตรและโยนิโสมนสิการ การบูรณาการทั้ง 4 ด้านช่วยให้นักเรียนมีวินัย รับผิดชอบ มีเหตุผลในการแสดงความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในประชาธิปไตยอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสุชัยพัชรมงคล (2564) เรื่อง การพัฒนาศักยภาพของเยาวชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ด้วยหลักพุทธธรรม พบว่า ในการพัฒนาศักยภาพเยาวชนก็ให้ความสำคัญกับกายภavana เช่นเดียวกัน โดยระบุว่าควรจัดทำโครงการส่งเสริมทักษะทางการกีฬาและการออกกำลังกายให้เยาวชนมีสุขภาพอนามัยที่แข็งแรง

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา กลุ่มเพื่อน สื่อมวลชน และสถาบันทางการเมือง มีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมเกลารากเหง้าทางการเมืองของนักเรียน โดยเน้นการแลกเปลี่ยนและสนทนาในครอบครัว ทุกครอบครัวเปิดเวทีพูดคุยข่าวสาร การเมือง สถานการณ์สังคม และบทบาทพลเมือง การบูรณาการหลักสูตรกับกิจกรรมเชิงปฏิบัติ ทุกฝ่ายเน้นการจัดกิจกรรมหลากหลาย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและอภิปรายร่วมกัน จัดวงสนทนา เสวนา วิเคราะห์ข่าวสาร และถกเถียงกันอย่างมีเหตุผล การนำเสนอข้อมูลทางการเมืองอย่างรอบด้านและเป็นกลาง สื่อควรจัดทำเนื้อหาที่ถูกต้อง ชัดเจนและตรวจสอบได้ บทบาทสำคัญในการหล่อหลอมเกลารากเหง้าทางการเมืองของนักเรียนผ่านการส่งเสริมการเรียนรู้และความเข้าใจในหลักประชาธิปไตย โดยเฉพาะสิทธิหน้าที่ของพลเมือง และการตรวจสอบอำนาจรัฐ นอกจากนี้ การประยุกต์หลักทฤษฎี 4 เพื่อส่งเสริมการความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ด้านกายภาพ การปลูกฝังวินัยและความรับผิดชอบผ่านกิจกรรมจิตอาสา นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ พัฒนาชุมชน และดูแลสถานที่สาธารณะ ด้านสติปัญญา การปลูกฝังวินัยและความรับผิดชอบ นักเรียนต้องเรียนรู้ การตรงต่อเวลา การปฏิบัติตามกฎระเบียบ และการรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง ด้านจิตวิญญาณ การฝึกสติและสมาธิ ผ่านกิจกรรมสวดมนต์ ไหว้พระ และการทำสมาธิก่อนเข้าเรียน ซึ่งช่วยให้นักเรียนสามารถควบคุมอารมณ์และมีจิตใจที่มั่นคง และด้านปัญญาญาณ ใช้หลักคิดเชิงวิเคราะห์และไตร่ตรอง นำหลักกาลามสูตร มาสอนให้นักเรียนตั้งคำถามก่อนเชื่อ ตรวจสอบข้อมูล และแยกแยะข้อเท็จจริงจากความคิดเห็นฝึกให้นักเรียนใช้ โยนิโสมนสิการ ในการคิดวิเคราะห์ปัญหาทางการเมืองและสังคม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กระทรวงศึกษาธิการควรกำหนดนโยบายส่งเสริมให้มีการบูรณาการหลักพุทธธรรมร่วมกับสาระการเรียนรู้ด้านสังคมศึกษาและหน้าที่พลเมือง
2. ภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณและนโยบายสนับสนุนให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการอบรมเกี่ยวกับการประยุกต์หลักพุทธธรรมกับการหล่อหลอมเกลารากเหง้าทางการเมือง
3. กระทรวงศึกษาธิการควรร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วัด สถาบันศาสนา และภาคประชาสังคม เพื่อจัดทำนโยบายที่หนุนเสริมกิจกรรมจิตอาสา

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ครูควรจัดกระบวนการเรียนรู้แบบ Active Learning เช่น การสนทนาเชิงวิพากษ์ การโต้เถียงจำลอง โดยผสมหลักพุทธธรรม
2. โรงเรียนควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีผ่านสภานักเรียน จัดเวทีอภิปรายเพื่อเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง
3. โรงเรียนควรส่งเสริมให้นักเรียนทำโครงการจิตอาสาร่วมกับวัดหรือชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจด้านคุณธรรม จริยธรรม และการรับผิดชอบต่อสังคม

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรขยายขอบเขตการวิจัยไปยังโรงเรียนในภูมิภาคอื่น ๆ หรือจังหวัดใกล้เคียง
2. ควรทำการวิจัยเชิงระยะยาว เพื่อพัฒนาตัวชี้วัดที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงทางทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองของนักเรียนเมื่อจบการศึกษา
3. ควรศึกษาเชิงคุณภาพในเชิงลึกถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการบูรณาการพุทธธรรมในกระบวนการเรียนการสอน และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองของเยาวชน

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐมน หมวกฉิม. (2564). การตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไปของไทย (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสุขชัยพัชรมงคล. (2564). การพัฒนาศักยภาพของเยาวชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ด้วยหลักพุทธธรรม. วารสาร มจร การพัฒนาสังคม, 6(3), 189-205.
- พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกโร). (2567). การพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) นนทบุรี. (2567). ข้อมูลโรงเรียน. สืบค้น 13 สิงหาคม 2567, จาก <https://bodindechanon.ac.th/?Cont=About&Id=4>
- วัชรินทร์ ชาญศิลป์. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อการอบรมกล่อมเกลากิจการทางการเมืองของเยาวชนไทย. วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 6(1), 1-26.

- ศรัณย์กร สังข์สิงห์. (2567). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในจังหวัดนครปฐม. *วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 6(3), 217–229.
- สุมาลี บุญเรือง. (2564). การพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Almond, G.A. & Verba, S. (1963). *Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations*. New Jersey: Princeton University Press.
- Chong, D., & Druckman, J.N. (2007). Framing theory. *Annual Review of Political Science*, 10, 103-126.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd Ed.). New York: Harper and Row Publications.